

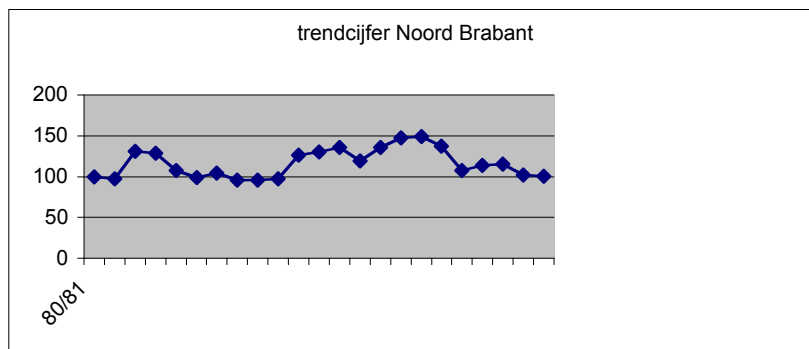
2B-1 Haas *Lepus europaeus*

B1.1 Verspreiding, aantalontwikkeling en leefwijze

De haas is een algemeen voorkomende soort van open en halfopen cultuurland. De haas leeft in gras- en akkerland, met een voorkeur voor kleinschalige landbouwgebieden met afwisselende gewassen. Hazen hebben een solitaire leefwijze en zijn sterk plaatsgebonden. De grootte van het leefgebied van een haas is gemiddeld 26 tot 38 ha. De leefgebieden overlappen elkaar sterk en doorgaans treedt groepsvorming op, vooral bij het foerageren (Lange *et al.*, 1994).

De hoogte van de hazenstand kan van jaar tot jaar sterk verschillen, vooral onder invloed van het weer. Natte omstandigheden bevorderen het uitbreken van parasitaire infecties. Afgezien van de gewone jaarlijkse verschillen, vertoonde de stand in de jaren zeventig landelijk gezien een dalende tendens. De dalende tendens deed zich met name voor op de zandgronden van Noord-Brabant. In het rivierengebied in Noord-Brabant bleef de stand stabiel. De oorzaak van de achteruitgang in de jaren zeventig ligt vermoedelijk in de intensivering en schaalvergroting in de landbouw. In de jaren tachtig heeft de teruggang van de hazenstand zich niet doorgezet. Vanaf 1988 is er in Nederland sprake van een virusziekte onder hazen (European brown hare syndrome). Van een echte epidemie is nog geen sprake geweest, hoewel in sommige terreinen wel een verhoogde sterfte is geconstateerd (Broekhuizen *et al.*, 1992).

Systematisch verzamelde gegevens over het aantal hazen in Noord-Brabant ontbreken. Er zijn dichtheidsschattingen voorhanden (Hollander, 2000), deze gegevens zijn echter niet bruikbaar voor een schatting van de totale populatie van Noord-Brabant. Op basis van de afschotcijfers is een schatting te geven van aantallen dieren (Leeuwenberg & Siebenga, 1983). Onderzoek heeft uitgewezen dat het jaarlijks afschot 30 à 40% van de herfstpopulatie bedraagt.

Figuur B1.1: trend hazen in Noord-Brabant (bron KNJV)

B1.2 Wettelijke status, provinciaal beleid

Wettelijke status

- * Beschermde inheemse diersoort.
- * Bejaagbaar wild (15 oktober – 31 december).
- * Schadelijke diersoort zoals bedoeld in art. 65.1 van de wet (diersoort die in een deel van het land schade aanricht).

Provinciaal beleid

Er geldt een provinciale vrijstelling op basis van art. 65 voor grondgebruikers voor het opzettelijk verontrusten in de gehele provincie. De Provincie verwacht van jachthouders dat zij de stand (in een groter gebied) met reguliere bejaging op een acceptabel niveau houden, om schade te voorkomen en beperken. Ter voorkoming van belangrijke schade worden ontheffingen verleend voor afschot op schadepercelen buiten de bejaagbare periode. Zonodig worden ontheffingen voor kunstlicht verleend (Provincie Noord-Brabant beleidsnota, 2005).

B1.3 Schade aan belangen

B1.3.1 Mogelijke schade aan belangen

Schade aan gewassen

Bekend is dat hazen schade in de agrarische sector kunnen aanrichten aan diverse teelten (tabel B1.1) In het handboek faunaschade van het Faunafonds staan de volgende schadegevoelige gewassen vermeld.

Tabel B1.1 Bekende gewassenschade door haas (Oord, 2002).

Teelt	Schade	Periode
Suikerbieten / voederbieten	vraatschade ¹	kiemperiode t/m juni
Peulvruchten	vraatschade	voorjaar en zomer
Spinazie (vollegrondsteelt)	vraatschade	gehele teeltperiode
Sla en andijvie (vollegrondsteelt)	vraatschade	gehele teeltperiode
Spruitkool	vraatschade	in jong gewas (tot 8 weken)
Bloemkool en broccoli	vraatschade	gehele teeltperiode
Boerenkool	vraatschade	gehele teeltperiode
Overige koolsoorten ²	vraatschade	gehele teeltperiode
Vollegrondsgroenten algemeen ³	vraatschade	gehele teeltperiode
Appels en peren	vraatschade, schiltschade	winter
Bloemen, bloemzaden en bloembollen	vraatschade	gehele jaar
Bosbouw en boomteelt	vraatschade, schiltschade	gehele jaar

¹ Schade vooral in "vierbladstadium" (mei). Gering aantal hazen kan aanzienlijke schade aanrichten. In droge periodes in mei/juni schade moeilijk te voorkomen

² O.a. rode kool, spitskool, witte kool, en Chinese kool

³ O.a. asperges, knolvenkel, knolselderij, en krotten

B1.3.2 Geregistreerde schade aan belangen in het verleden

Schade aan gewassen

In de periode 1999-2002 hebben hazen jaarlijks schade veroorzaakt aan gewassen (diverse teelten) (tabel B1.2).

Tabel B1.2 Gewassenschade (in €) door haas in Noord-Brabant in 1999-2002 (Bron:WICO (1999) en Faunafonds (2000-2002)).

Jaar	Getaxeerde schade
1999	2.695
2000	18.881
2001	8.274
2002	5.045

In de afgelopen drie jaren (2003-2005) ligt het aantal schademeldingen rond de 10-15. Niet duidelijk is of schade altijd getaxeerd is. Schade deed zich met name voor in de volgende gewassen: peulvruchten, vollegrondsgroente, fruitbomen en boomteelt (tabel B1.3).

Tabel B1.3 Gewassenschade (in €) door haas per postcodegebied in Noord-Brabant in 2003-2005 (Bron: Faunafonds).

Postcodegebied	2003		2004		2005	
	Aantal meldingen	Getaxeerde schade	Aantal meldingen	Getaxeerde schade	Aantal meldingen	Getaxeerde schade
425			1	0	1	0
426			2	0		
428					2	0
463			1	528	1	828
464	1	0	1	0		
465	1	0	3	1.620		
467	1	515	3	1.909	5	2.486
471	1	158				
479	1	6.554			1	6.054
483	1	588			1	0
492			1	2.764	1	0
507	1	0				
509					1	0
538					1	0
546	1	0				
552	1	0	1	0		
572					1	0
584	1	0				
Totaal	10	7.815	15	6.821	15	9.368

B1.3.3 Schade aan belangen in de toekomst

Schade aan gewassen

De verwachting is dat net als in het verleden hazen met enige regelmaat belangrijke schade aan gewassen zullen veroorzaken buiten het jachtseizoen. Hazen zijn net als vòòr de inwerkingtreding van de Flora- en faunawet bejaagbaar (in dezelfde periode), en daarmee is de situatie vergelijkbaar met de situatie in het verleden. Schade kan zich in principe in het gehele werkgebied van de Faunabeheereenheid voordoen waar schadegevoelige gewassen geteeld worden.

B1.4 Preventieve en schadebeperkende maatregelen

B1.4.1 Mogelijke maatregelen

Gedurende het jachtseizoen is het doden van hazen toegestaan. In dit seizoen kan schade aan gewassen voorkomen worden door reguliere bejaging. Tijdens het jachtseizoen dienen jachthouders te streven naar een dusdanige stand dat schade buiten het jachtseizoen voorkomen wordt.

Ter voorkoming en beperking van schade buiten het jachtseizoen zijn diverse akoestische en visuele middelen in te zetten om hazen te verjagen van schadegevoelige percelen. Daarnaast kunnen ook afschermende of werende middelen worden ingezet. Het Handboek Faunaschade (Oord, 2002) geeft hiervan een overzicht (zie ook § 1.5.1). Indien deze middelen onvoldoende effectief blijken, kan afschot van schadeveroorzakende individuen plaatsvinden (op basis van ontheffing).

Kwantitatieve gegevens over de effectiviteit van verjagende middelen om schade te voorkomen en beperken zijn niet bekend. Over het algemeen wordt ervaren dat op den duur de effectiviteit afneemt, omdat gewenning optreedt. In het algemeen geldt dat hoe afwisselender en onvoorspelbaarder hoe hoger de effectiviteit (Oord, 2002).

Rasters zijn over het algemeen effectief om hazen van een schadegevoelig perceel te weren. Voor percelen met exclusieve peulvruchtgewassen (peultjes, haricots verts, e.d.) en percelen kleiner dan ca. 1 ha, geldt dat om in aanmerking te komen voor een schadevergoeding van het Faunafonds de percelen beschermd dienen te worden met een elektrisch hekwerk. Ook voor schade aan fruitbomen, bosbouw en boomteelt komen grondgebruikers niet voor een vergoeding in aanmerking, omdat het mogelijk wordt geacht schade te voorkomen door het aanbrengen van een raster. Voor grotere percelen is het aanbrengen van een raster over het algemeen niet kosteneffectief.

B1.4.2 Maatregelen in het verleden

Jachtwet

Onder de Jachtwet was de haas aangewezen als wild, waarop de jacht een deel van het jaar geopend was. Voor afschot buiten het jachtseizoen was ter voorkoming en bestrijding van schade een vergunning nodig.

In de periode 1999-2002 tot de inwerkingtreding van de Flora- en faunawet zijn er jaarlijks vergunningen verleend voor afschot hazen buiten het jachtseizoen en voor gebruik van kunstlicht. In 1999 zijn er 10 vergunningaanvragen ingediend voor afschot van hazen (5 verleend), in 2000 18 (10), in 2001 3 (1 verleend). Voor het gebruik van kunstlicht zijn in 1999 7 vergunningaanvragen ingediend (3), in 2000 5 (2 verleend), in 2001 10 (6 verleend) en in 2002 2 (onbekend of vergunningen zijn verleend). Het merendeel van de vergunningen is verleend voor gronden in West-Brabant.

Flora- en faunawet

Ook onder de Flora- en faunawet bleek verjagend afschot buiten het jachtseizoen en het gebruik van kunstlicht noodzakelijk om belangrijke schade aan gewassen te voorkomen in het werkgebied van de Faunabeheereenheid, getuige de ontheffingsaanvragen in de periode 1 april 2002 – 2005. In deze periode zijn 59 ontheffingsaanvragen ingediend, waarvan er 36 zijn verleend, 18 zijn geweigerd en 5 zijn ingetrokken of niet in behandeling zijn genomen. In 2005 zijn door de Faunabeheereenheid 4 machtigingen voor het uitvoeren van ontheffing op voorhand verleend. Daarnaast zijn in het kader van de uitvoering van de één-loket-functie 6 aanvragen doorgestuurd naar de provincie 3 ontheffingen zijn verleend en 3 zijn geweigerd.

B1.5 Conclusies ten aanzien van populatie, schade en beheer

Samenvatting:

- De haas is in Noord-Brabant een algemeen voorkomende soort van open en halfopen cultuurland.
- Hazen hebben in het verleden schade veroorzaakt aan gewassen (diverse teelten).
- De verwachting is dat hazen ook in de toekomst belangrijke schade aan gewassen zullen veroorzaken.

Conclusie:

- Gedurende het jachtseizoen kan schade voorkomen en bestreden worden middels jacht. Van jachthouders wordt verwacht dat zij de stand van hazen door afschot binnen het jachtseizoen op een zodanig niveau houden dat schade buiten het jachtseizoen voorkomen wordt. Aanvullend kunnen buiten het jachtseizoen afschermdende/werende/verjagende middelen worden ingezet op schadepercelen.
- Ontheffing: voor die situaties waarin alle voorgeschreven maatregelen zijn uitgevoerd en waar ondanks de genomen maatregelen schade dreigt te ontstaan. De aanvraag heeft betrekking op gangbare akkerbouwmatige teelten (waaronder akkerbouw-, groente- en tuinbouwgewassen), fruitbomen en boomteelt.

- Gewenste stand is voor hazen niet van toepassing. Beheer vindt plaats gedurende het jachtseizoen. Schade doet zich zeer lokaal (perceelsniveau) voor.
- Uitvoering dient te geschieden op perceelsniveau. Inzet alleen gedurende de schadegevoelige periode in die gebieden waar vanuit het verleden bekend is dat schade kan optreden.
- Monitoring: met als doel een volledig beeld te krijgen van de omvang en ontwikkeling van de populatie en de aard, ontwikkeling en omvang van veroorzaakte schade.

Advies:

- Onderzoek: de Faunabeheereenheid acht het wenselijk dat onderzoek wordt gedaan naar de mogelijke effecten van "European brown hare syndrome" op de populatie en de gevolgen voor schade.

B1.6 Literatuur

- Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Broekhuizen, S., B. Jenster & F. Leeuwenberg, 1992. Haas. *Lepus europaeus* Pallas, 1778. In: Broekhuizen et al. (eds.). Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Stichting Uitgeverij Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht: 322-327.
- Hollander, H., 2000. Ecologische Kapitaalindex Zoogdieren. Eindrapport. VZZ, Arnhem.
- Leeuwenberg, F.J. & S. Siebenga, 1983. Afschotcijfers hazen in Friesland. Nederlandse Jager 21: 628-629.
- Oord, J.G., 2002. Handboek Faunaschade. Faunafonds, Dordrecht.
- Provincie Noord-Brabant, 2005. Beleidsnota Uitvoering Flora- en faunawet 2006 - 2010. Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch.